

ПИТАННЯ ПЕРЕХОДУ ОЛЕКСІЯ ПОКРОВСЬКОГО В УНІВЕРСИТЕТ СВ. ВОЛОДИМИРА В ЙОГО ЛИСТАХ ДО ТИМОФІЯ ФЛОРИНСЬКОГО

Серед числа викладачів Н. Полонської-Василенко на вищих жіночих курсах у Києві був й історик-класик Олексій Іванович Покровський (1868–1928)¹, який, власне, представляв в Україні провідну на той час російську антикознавчу школу Ф. Соколова. Прикметно, що останній саме О. Покровського вважав своїм кращим учнем². Одразу по закінченні Санкт-Петербурзького університету і складанні магістерських іспитів, деякий час (з 1892 р.) О. Покровський займав посаду приват-доцента в рідній *alma mater*. Однак вже 1894 р. вчений перейшов на посаду в. о. екстраординарного професора Інституту князя Безбородька в Ніжині, в якому, фактично, продовжив традиції Санкт-Петербурзької школи антикознавства, закладені ще учнем М. Куторги П. Люперсольським³.

Однак учню Ф. Соколова в провінційному Ніжині було затісно. Він поспішно їздив у відрядження до Києва, Харкова чи Санкт-Петербурга. В Ніжині ніяк не давалася магістерська дисертація, на яку було затрачено понад 10 років, а тексту так і не було. Саме прагнення максимально зосередитись на написанні дисертації змусило О. Покровського залишити ще в 1898 р. посаду вченого секретаря Інституту князя Безбородька, яку він займав з 1895 р. Навколодисертаційними проблемами пояснюється і прохання історика від 10 березня 1899 р. про надання закордонного відрядження. Тоді з боку Інституту перепон не було, однак чи було задоволено і виконано прохання дослідника наразі не відомо⁴. Таким чином, щоб запобігти творчому краху, Покровському довелося шукати шляхи, щоб вирватись з провінційного болота. Вибір вченого випав на Університет святого Володимира, оче-

¹ Див.: Д. Гордієнко, *Μέμνησθαι αλιστειν* – наукове кредо професора Олексія Покровського, Ніжинська старовина. Ніжинознавчі студії № 5: Збірник регіональної історії та пам'яткознавства, вип. 6(9) (2008) 107–118.

² *Ibid.*, с. 108.

³ Див.: Д. Гордієнко, *Ad fontes: до витоків Ніжинської античної школи – професор Петро Люперсольський*, Ніжинська старовина: історико-культурологічний збірник, вип. 3(6) (2007) 99–120; Д. С. Гордієнко, *Професор Петро Люперсольський як історик античності*, Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв: Щоквартальний науковий журнал, 2 (К. (Міленіум), 2009) 104–109; Д. Гордієнко, *Μέμνησθαι αλιστειν...*, с. 108.

⁴ Д. Гордієнко, *Μέμνησθαι αλιστειν...*, с. 109.

Д. Гордієнко, Питання переходу Олексія Покровського в університет...

видно з тієї причини, що завдяки своїй близькості і підпорядкуванню Інституту князя Безбородька Київському навчальному округу, з київськими колегами вже були налагодженні певні контакти. Власне, як показують листи Покровського до Флоринського, без активної підтримки факультету і насамперед Флоринського перехід його в Київ міг би і не відбутись. Про безпосередню участь Т. Флоринського в переході О. Покровського в Київський університет чітко промовляє подяка останнього в листі від 5 жовтня 1904 р.: “Щиросердечно дякую Вам за участь, яку Ви – з таким щасливим для мене наслідком – відіграли у моїй долі”⁵.

В історіографії постать О. Покровського загалом висвітлена вкрай не достатньо, що зовсім не відповідає його місцю в розвитку вітчизняного класицизму і взагалі соціогуманітаристики. В сучасній історичній науці є лише один нарис про життя і творчість О. Покровського⁶, та і там увага зосереджена насамперед на аналізі наукового доробку вченого. Натомість у дослідженнях, присвячених як історії Університету св. Володимира, так і Вищим жіночим курсам, постать О. Покровського згадується одинично і принагідно, лише як одного з викладачів⁷. Так само у монографії Т. Щербань, присвяченій Т. Флоринському⁸, О. Покровський взагалі не згадується, як не згадується і колега останнього по Інституту князя Безбородька М. Бережков, за первісною рекомендацією якого, очевидно, й відбулось переведення ніжинського класика в Київ. Подібно лише одна згадка про вченого є в монографії І. Верби, присвяченій Н. Полонській-Василенко⁹, хоча сама Н. Полонська-Василенко залишила досить обширні спогади про О. Покровського як викладача¹⁰, окрім того дослідниця назвала свого вчителя і серед

⁵ Таку саму подяку О. Покровський висловлює і в листі від 25 жовтня 1904 р. – Тут і далі переклад з російської мій – Д. Г.

⁶ Д. Гордієнко, *Мемуари алієтєв...*, с. 107–118.

⁷ К. Кобченко, “Жіночий університет Святої Ольги”: історія Київських вищих жіночих курсів, К. (“МП Леся”), 2007, с. 112; *Історія Київського університету*, К., 1959, с. 193; *Історичний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка: минуле й сьогодення (1834–2004 рр.)*, К. (Прайм-М), 2004, с. 330; *Alma mater*, книга 2: *Університет св. Володимира за доби Української Центральної Ради та Гетьманату Павла Скоропадського*, авт.-упоряд. В. А. Короткий, В. І. Ульяновський, К. (Прайм), 2001, с. 177.

⁸ Див.: Т. О. Щербань, *Тимофій Дмитрович Флоринський, 1854–1919*, К. (Ін-т сходовознавства ім. А. Кримського НАН України), 2004, 200 с.

⁹ І. Верба, *Життя і творчість Наталії Полонської-Василенко (1884–1973)*, Ніжин, 2008, с. 59.

¹⁰ Н. Полонська-Василенко, *Спогади*, упоряд., вст. ст. В. Шевчука, К. (Вид. дім “Києво-Могилянська академія”), 2011. Безпосередньо уривки зі спогадів будуть далі.

київських вчителів іншого видатного українського історика-емігранта – Б. Крупицького¹¹.

Питання переходу О. Покровського з Інституту князя Безбородька в Київський університет окремо в науці не розглядалось¹². Інформація про перипетії, пов'язані з цим переходом, міститься в листах ніжинського вченого до тодішнього декана Історико-філологічного факультету Київського університету Т. Флоринського, що далі публікуються.

Як випливає з листів, перехід в Університет св. Володимира виявився досить проблематичним. Попри те, що, як випливає з листа Покровського до Флоринського від 16 листопада 1904 р., вченому не внялось перейти в Київ і було позитивне рішення Київського факультету, цей процес зайняв більше року.

Власне затримка з переходом О. Покровського в Київський університет сталася завдяки пильності професора руської словесності Університету святого Володимира В. Перетца. О. Покровський претендував на посаду екстраординарного професора, на яку, власне, і був обраний факультетом¹³, однак він не мав ступеня магістра, що унеможливило займання відповідної посади. Про цю ситуацію повідомив колегу Покровського – філолога-класика Інституту князя Безбородька Б. Бурзі Й. Леціус, з проханням, по-можливості, ознайомити з його змістом самого Покровського. У своєму листі Й. Леціус наголосивав, що “Покровський не магістр, і тому von Rechts wegen¹⁴ не може бути у нас навіть виконуючим обов'язки екстраординарного професора, а лише приват-доцентом з 1200 карбованцями”). Відтак рекомендував ніжинському колезі відмовитись від ідеї зайняти посаду екстраординарного професора, а претендувати на приват-доцентуру. О. Покровський був вражений цим листом (“враження ж, яке викликали в мені міркування чи судження проф. Леціуса ... було настільки сильним, що з ним за своєю силою не зрівняється вже враження, яке може на мене викликати негативне рішення моєї справи в Міністер-

¹¹ Н. Полонська-Василенко, *Професор д-р Борис Дмитрович Крупицький, його життя і наукова праця (1894–1956)* [в:] Б. Крупицький, *Українська історична наука під советами (1920–1950)*, вст. слово проф. д-ра Н. Полонської-Василенко, Мюнхен, 1957, с. I.

¹² Є лише згадка в моїй статті з припущенням про сприяння в цьому Т. Флоринського: Д. Гордієнко, *Μέμνησθαι αλιστείν...*, с. 109.

¹³ *IP НБУВ*, ф. 46 “Архів В.С. Иконникова”, № 643 “О назначении приват-доцента Покровского исполняющим должность экстраординарного профессора Университета”, арк. 1.

¹⁴ Нім. – “в силу закону”.

Д. Гордієнко, Питання переходу Олексія Покровського в університет...

стві, якщо таке буде, – так що, пройшовши через це випробування, я вже більше спокійно буду чекати своєї долі”¹⁵) і в розпачі знову звернувся до Т. Флоринського листом від 25 жовтня 1904 р. Вчений не наважувався офіційно звернутись до факультету з проханням про приват-доцентуру, як то радив Й. Леціус.

Покровський покладав великі надії на свій перехід в Університет св. Володимира, а тому в розпачі й писав Флоринському, що в такій ситуації “занадто болісним вже було б для мене – можливо і без особливої потреби – власними руками відрізати для себе (і для сім’ї) можливо назавжди можливість вибратись із Ніжина (і саме в Київ). Я і без того нині не маю майже жодної надії на те, що мій перехід (себто переміщення) відбудеться; з іншого боку я відчуваю, якою сумною була б моя доля в Києві якби, понад всі очікування, мій перехід відбувся”. На щастя Флоринський не був таким песимістом і обнадіював Покровського позитивним вирішенням справи. Останній, зі свого боку, брав зобов’язання якнайшвидше зреалізувати магістерський диспут.

Однак Міністерство дало свій хід розвитку подій і таки не дозволило Покровському переходити в університет на посаду екстраординарно професора, а лише приват-доцента. Останнє Покровського зовсім не влаштовувало, про що він писав Флоринському в листі від 30 січня 1905 р. Вчений лише погоджувався на такий перехід, за умови, що факультет гарантуватиме йому, що по отриманні магістерського ступеня він буде одразу переведений на посаду екстраординарного професора. Очевидно, саме у зв’язку з цим, Покровський змінив тему дисертації, переробивши під таку свою актову промову, яку планував подати на захист у Харківський університет. Таким чином, навіть за позитивної відповіді Історико-філологічного факультету Університету св. Володимира проблема переходу ставилась і в залежність від рішення Харківського університету.

Причина, за якою Покровський категорично відмовлявся зайняти посаду приват-доцента, полягала у сімейному його статусі, про що він прямо писав Флоринському. Як згадувала Н. Полонська-Василенко, Ольга Костянтинівна – дружина Покровського, “була дуже гарна, висока, струнка, з суворими рисами обличчя. Кажуть, що вона вимагала багато коштів на туалети, була завжди гарно одягнена, цікава. Жила вона широко, належала до того гуртка професорських дружин, які

¹⁵ З листа до Т. Флоринського від 7 листопада 1904 р.

панували в університетському колі”¹⁶. До того ж разом з подружжям до Києва перебрались тесть з тещею, брат і сестра дружини, інколи жила в них сестра самого професора, а до цього ще й двоє дітей...

На остаточну свою відповідь Покровський просив часу до 20 лютого, однак своє рішення повідомив лише листом від 10 березня 1905 р. Причина затримки полягала у відсутності чіткої відповіді Харківського університету. На той час у країні активно йшли революційні події, в які були втягнені і вищі начальні заклади України. Власне ця непевна ситуація і спричинилася до відсутності певності з захистом магістерської дисертації Покровського в Харківському університеті, який активно був втягнений у всі революційні події. Тут варто відмітити, що захист відбувся лише 24 березня 1906 р., себто через рік після очікуваного терміну. Відтак, відчуючи провину за недотримання слова, вчений звертається до Флоринського з проханням взяти його на посаду приват-доцента, що він вирішив остаточно, але з окладом у 2000 крб., що було співмірним з окладом професора. Враховуючи, що Покровський ще в Санкт-Петербурзькому університеті склав магістерські іспити, а його дисертація тим часом друкувалася, така пропозиція була цілком прийнятною як для факультету, так і Міністерства.

Власне цей варіант і став остаточним у переході Покровського в Університет св. Володимира, що було підтримано і Міністерством. Відтак у листі від 12 липня вчений вже надіслав Флоринському проект своїх лекцій і семінарських занять в Університеті, де наголос робився на вивченні на той час новознайденого трактату Арістотеля “Політія”¹⁷. Таким чином, “втративши матеріально, О. Покровський виграв як учений – він потрапив у один із провідних вищих начальних закладів імперії, отримав більше дослідницьких можливостей; втрапив у більш жваве й відкрите культурне життя тощо”¹⁸.

Офіційно перехід Покровського в Університет св. Володимира відбувся з 1 липня 1905 р. Однак, попри те, що вчений так прагнув у Київ, реально туди він переїхав лише 25 вересня, а в Університет з’я-

¹⁶ Н. Полонська-Василенко, *Спогади*, с. 188.

¹⁷ Протягом першого року викладання в Університеті св. Володимира О. Покровський на першому та другому курсах викладав історію Риму (2 год.), а на третьому та четвертому курсах історичного відділення – історію Сходу (2 год.) та вів практичні заняття зі всесвітньої історії; з вибіркових курсів вчений читав історію Греції (4 год.), яку первісно мав читати М. Бубнов: *План преподавания на Историко-филологическом факультете Университета св. Владимира в осеннее полугодие 1905 года*, Університетские известия, 9 (1905) 3, 4, 6, 8, 16.

¹⁸ Д. Гордієнко, *Мέμνησθαί ἀπιστεῖν...*, с. 109.

Д. Гордієнко, Питання переходу Олексія Покровського в університет...

вився ще пізніше. На заваді, як то бувало і в справі просування захисту дисертації, став стан здоров'я вченого. Покровський хворів на сухоти, загострення яких проявлялось досить часто. Ця тема наскрізно проходить через все листування вченого¹⁹.

Своїм переходом в Університет св. Володимира Покровський був загалом задоволений, про що він неодноразово писав другу і колезі М. Бережкову в Ніжин. Наприклад, у листі від 10 листопада 1905 р. вчений відмічав, що “власне Києвом ми дуже задоволені; задоволений я і своїми товаришами, що дійсно по-товариські до мене поставились (незважаючи на відсутність у мене наукового ступеня). Дуже шкодую, що нездоров'я (нервові розлади) не дозволяють мені користуватись всіма перевагами нового мого місця перебування”²⁰. Так само позитивно Покровський оцінював Київ і колег і в листі від 18 березня 1906 р., однак тут же наголошував, що “ми почували б себе тут пречудово, якби не революція і не історія з моїм диспутом”²¹. Високо оцінював вчений і студентів Київського університету, які, на його думку, мали значно вищий рівень підготовки у порівнянні з ніжинськими²².

Однак з часом Покровський дещо розчарувався в колегам: “не наукою і викладанням переймаються вони, а політикою, і політикою найбільш кепського – хамського – сорту; і нахабніють вони все більше і більше”, писав він у листі до М. Бережкова від 13 квітня 1913 р.²³ Однак вчений не був зовсім поза суспільними процесами. Так, Покровський був глибоко обурений, коли 1911 р. за політичні переконання було відраховано з Університету низку студентів²⁴. Болісно пережив Покровський і революцію 1917 р. Як згадувала Н. Полонська-Василенко: “Революцію Покровський пережив важко. Я колись зайшла до них. Вони мешкали в розкішній квартирі на Фундуклеївській, напроти оперного театру. Звичайно, центрального ogrівання не було. Олексій Іванович в хутровій шубі, в шапці сидів біля маленької грубки «буржуйки», яка неймовірно коптіла: Ольга Костевна в старому пальті, у валянках, поралась біля грубки. Олексій Іванович важко кашляв, зади-

¹⁹ Наприклад, окрім листів до Т. Флоринського, листи до М. Бережкова: *ІР НБУВ*, ф. XXIII, № 994; ф. III, № 55753, арк. 1; ф. III, № 55754, арк. 1зв.

²⁰ *ІР НБУВ*, ф. III, № 55758, арк. 1зв.

²¹ *Ibid.*, № 55752, арк. 1.

²² *Ibid.*, № 55757, арк. 1–1зв.

²³ *Ibid.*, № 55755, арк. 1–1зв. Також лист від 22 березня 1907 р.: *ІР НБУВ*, ф. III, № 55754, арк. 1зв.

²⁴ *ІР НБУВ*, ф. XXIII, № 993, арк. 1зв.

хався і без перерви курив махорку”²⁵, 1922 р. подружжя Покровських повернулось у Ніжин.

Окрім Університету св. Володимира в Києві Покровський викладав також на Вищих жіночих курсах, одним зі співзасновників яких він був²⁶, про що також інформував свого ніжинського товариша Бережкова²⁷. Серед курсисток, що слухали лекції у Покровського, була і Н. Полонська-Василенко, яка у своїх спогадах і подала на сьогодні єдину характеристику Покровського як викладача:

“Історію Древнього Сходу та Греції читав професор Олексій Іванович Покровський. Маленького росту, з гарним, наче наточеним обличчям, постійно хорий – у нього був туберкульоз, Покровський робив завжди на мене подвійне враження: читав він зле – глухим, надривним голосом, не красномовно, важкими довгими фразами, у яких треба було шукати змісту: «з одного боку»... слідує безкінечний період, «з другого боку»... подається ще більший період, який вщент анулює перший. Слухаєш, слухаєш – з’являється бажання перекреслити все, що записано. Але в той же час, в лекціях Покровського під невдалою формою почувалась велика ерудиція, і кінець кінцем, його лекції давали багато. Я пам’ятаю, як одного разу, коли писала реферат для семінару Покровського, я перебила його оповідання про щось словами: «я була на вашій лекції і звернула увагу на вашу думку з приводу цього» – Покровський здивований подивився на мене і сказав: «Мало хто так розуміє те, що я читаю»... На курсах він не був популярний, але мені дуже подобався своєю ерудицією, видержкою і тактом”²⁸.

Значно цікавішими, за спогадами дослідниці, виглядали у Покровського семінари:

“Дуже інтересний семінар був у професора Покровського, який я відвідувала. Там праця полягала виключно в писанні й захисті рефератів. Найбільше давав сам Покровський, який розгортав глибину своєї ерудиції, а самий характер семінару не вимагав від нього довгого викладу, що було для нього важко, як для хворого на туберкульоз, він задихався, кашляв, це його хвилювало. Тут він міг поволі,

²⁵ Н. Полонська-Василенко, *Спогади*, с. 188.

²⁶ *Центральний державний історичний архів України в м. Києві*, ф. 707, оп. 247, спр. 77, арк. 27зв.

²⁷ *ІР НБУВ*, ф. III, 55752, арк. 1зв.

²⁸ Н. Полонська-Василенко, *Спогади*, с. 187.

Д. Гордієнко, Питання переходу Олексія Покровського в університет...

не зв'язаний рамками часу, подавати свої коментарі, іноді зупиняючи доповідачку, іноді подаючи резюме. Я писала реферат на тему «Матріярхат у греків»; одержала вищу оцінку»²⁹.

Серед викладачів був і кореспондент Покровського Флоринський, схарактеризований Полонською-Василенко більш стримано:

“Історію слов'янських народів читав професор Тимотей Дмитрович Флоринський. Він був тоді сивий, з сивою маленькою борідкою, сильно сутулий, з молодим рожевим лицем. Йому було років 45–50. Читав він дуже нудно, слухати його було важко, зокрема через те, що він не вимовляв кількох приголосних літер. Флоринський був значним знавцем слов'янських культур, але це не відбилось на його лекціях, які були безбарвні та нудні. Він зі «сльозою» в голосі патетично описував нещастя кашубів, яких поглинули німці, але в той же час не лише не визнавав українців, але вів проти них запеклу війну. Свою наукову діяльність він поєднував з посадою цензора. Треба додати, що як секретар історично-філологічного факультету в університеті та професор на Вищих курсах Флоринський тримався цілком коректно, його відношення із слухачами були добрі, екзаменатор з нього був дуже м'який»³⁰.

Щодо подальших взаємин Покровського і Флоринського, на сьогодні сказати щось певне досить складно. Останній лист, власне вітальна поштівка до Нового року, датується 1 січня 1906 р. Можна лише припустити, що Покровський не увійшов до кола Флоринського, попри те, що їх обох поєднував Бережков. Такий висновок впливає не лише з різного предмета наукових студій – у першого класицизм, у другого – слов'яни, різнилися вчені і в поглядах на українську справу. Як відомо Т. Флоринський не належав до числа українофілів, натомість О. Покровський, як згадувала Н. Полонська-Василенко, “добре володів українською мовою і взагалі вважав себе українцем”³¹. Так у 1920-ті роки вчений писав свої праці українською мовою, серед іншого зробивши внесок і до шевченкознавства³², які підписував “Олекса Покров-

²⁹ Н. Полонська-Василенко, *Спогади*, с. 240.

³⁰ *Ibid.*, с. 199.

³¹ *Ibid.*, с. 188.

³² О. Покровський, *Шевченко і Кабе*, Україна, кн. 3 (1927) 15–16. Аналіз Шевченкознавчого доробку О. Покровського див: Д. Гордієнко, Т. Коростильов, *Тарас Шевченко в житті і творчості вчених-античників Ніжинської науково-дослідної кафедри історії культури та мови (проф. І. Турцевич, О. Покровський)*, Шевченкознавчі студії. Збірник наукових праць, вип. 11, К. (КНУ ім. Т. Шевченка), 2009, с. 142–151. Варто зауважити, що Т. Флоринський

ський”. Не збулась і “мрія” вченого попрацювати “під керівництвом” Т. Флоринського³³, який саме 1905 р. склав із себе повноваження декана Історико-філологічного факультету Університету св. Володимира.

Натомість у Києві Олексій Іванович здружився з Йосипом Леціусом, чий лист у свій час був так його знервував. Коли 1913 р., на той час директора Естляндської дворянської гімназії в м. Ревелі, Й. Леціуса призначили директором Інституту князя Безбородька, Покровський писав Бережкову в листі від 13 квітня 1913 р., що “якщо відбудеться це призначення – можна буде привітати Інститут..., кращого директора важко було б винайти (пишу не по дружбі до вищеназваного кандидата, а зі щирого переконання)”³⁴, при цьому називаючи Леціуса своїм “близьким другом”.

Таким чином, формальний перехід О. Покровського з одного вишу в інший зайняв майже два роки і склав окрему сторінку в житті вченого. Прикметно, що два роки – 1893–1894 рр. – тягнувся і перехід О. Покровського з Санкт-Петербурзького університету в Інститут князя Безбородька³⁵. Як і в Київській епопеї, перехід на той час ще не одруженого О. Покровського зі столичного – Санкт-Петербурзького університету в провінційний Інститут князя Безбородька також був пов’язаний з матеріальними вигодами та романтичною подорожжю до коханой – Ольги Костянтинівни Троциної, з якою, цілком ймовірно, він познайомився ще в Санкт-Петербурзі, а одружився в 1896 р. в Ніжині³⁶. Так само не обійшлося й без Т. Флоринського: тоді конкурентом на ніжинську катедру був учень і протеже Флоринського Ясинський, однак Інститут віддав перевагу “петербурзькому Покровському”³⁷.

* * *

також присвятив постаті Шевченка статтю: “Славянофильство Т. Г. Шевченка”. Однак, попри те, що дослідник називає українського генія “выдающийся южнорусский поэт”, у баченні Т. Флоринського, Шевченко визнавав за Росією “первенствующую миссию в освобождении славянских народов, поработанных иноземцами”: Т. Д Флоринский, *Славянофильство Г. Т. Шевченка*, Университетские известия, 8 (1906) 1, 28.

³³ Лист від 24 листопада 1904 р.

³⁴ *IP НБУВ*, ф. III, 55755, арк. 2.

³⁵ Д. Гордієнко, *Меморіалі апаітеі...*, с. 108.

³⁶ *Ibid.*, с. 108–109.

³⁷ *IP НБУВ*, ф. III, од. зб. 19529, арк. 1.

Д. Гордієнко, Питання переходу Олексія Покровського в університет...

Листи О. Покровського до Т. Флоринського зберігаються у фонді листів Інституту рукопису ЦНБ ім. В. Вернадського, подаються мовою оригіналу за сучасним російським правописом.

О. Покровський – Т. Флоринському
Нижин – Київ, 5 жовтня 1904 р.

Многоуважаемый
Тимофей Дмитриевич.

От всей души благодарю Вас за участие, какое Вы – с таким счастливым для меня успехом – приняли в моей просьбе. Очень был бы счастлив, если бы получил возможность употребить свои силы и старания на то, чтобы оказаться хоть в некоторой мере достойным оказанного мне Факультетом доверия³⁸.

К сожалению, эти дни (четверг, пятница, суббота) у меня лекции в Институте³⁹, но в начале будущей недели надеюсь, если позволите, быть у Вас, чтобы лично поблагодарить Вас и переговорить с Вами о дальнейшем движении моего дела.

Душевно уважающий и благодарный
А. Покровский
5 окт[ября] 1904 г.

ІР НБУВ, ф. III, № 20704, арк. 1, автограф

О. Покровський – Т. Флоринському
Нижин – Київ, 25 жовтня 1904 р.

Многоуважаемый
Тимофей Дмитриевич.

Сердечно благодарю Вас за участие, какое Вы приняли и продолжаете принимать в моем деле и за все Ваши хлопоты по этому делу, в частности за то, что Вы не потяготились сообщить мне о решении Факультета. Бесконечно благодарен Вам и Факультету за оказанное

³⁸ Очевидно, мається на увазі обрання О. Покровського на вакантну посаду професора класичної історії історико-філологічним факультетом Університету св. Володимира.

³⁹ Історико-філологічний інститут князя Безбородька в Ніжині (1875–1920).

мне доверие; всеми силами старался бы оправдать это доверие, если бы состоялось мое перемещение в Киев.

Надеюсь побывать у Вас – на тот случай, если я понадобится для каких-либо справок при изготовлении представления и записки обо мне (Николаю Михайловичу⁴⁰ я боюсь теперь и писать, т. е. боюсь вступить с ним в переписку), – в начале будущей недели; пока же письменно свидетельствую свое глубокое почтение Вам и многоуважаемой Вере Ивановне⁴¹.

Душевно уважающий и благодарный

А. Покровский

25 октября 1904 г.

IP НБУВ, ф. III, № 20705, арк. 1–1зв., автограф

О. Покровський – Т. Флоринському

Ніжин – Київ, 16 листопада 1904 р.

Многоуважаемый

Тимофей Дмитриевич.

Позволяю себе опять беспокоить Вас – покорнейшей просьбою, – если Вы имеете или когда Вы получите какие-либо сведения о положении (в частности – о местоположении) моего дела, поделитесь такими со мною. Простите, что я так злоупотребляю и Вашей добротой, и Вашим временем; но очень уж томит меня полнейшая неизвестность. Между прочим, из Петербурга, – из источника, правда, не заслуживающего полного доверия (по осведомленности), – мне⁴² сообщили на днях, будто “в Киев собирается Панченко”; на чем основывается это сообщение, – пока не знаю. Собираюсь в Киев (хотелось бы мне повидаться и с Николаем Михайловичем [Бубновым]); но едва ли удастся мне собраться на этой и на будущей неделе.

⁴⁰ Бубнов Микола Михайлович (1858–1943) – історик-медієвіст, з 1903 р. професор історії середніх віків історико-філологічного факультету Університету св. Володимира; у 1905–1919 рр. його декан.

⁴¹ Флоринська (Кремкова) Віра Іванівна – дружина Т. Флоринського.

⁴² Далі закреслене “писали”.

Д. Гордієнко, Питання переходу Олексія Покровського в університет...

Не откажите передать мои поклоны многоуважаемой Вере Ивановне и Вашим детям⁴³.

Душевно уважающий и преданный

А. Покровский

16 ноября 1904.

ІР НБУВ, ф. III, № 20706, арк. 1–1зв., автограф

О. Покровський – Т. Флоринському

Ніжин – Київ, 23 листопада 1904 р.

23 ноября 1904⁴⁴.

Многоуважаемый

Тимофей Дмитриевич.

Опять – зато может быть уже в последний раз – решаюсь беспокоить Вас по моему – очевидно не в добрый час (для меня, и – увы! – кажется, и для Вас) начатому – делу. До последнего времени не имел я по этому делу никаких известий (а равно и сам не предпринимал ничего – кроме письма моего к Вам от 16-го или 17-го ноября). Тем больше поражен я был письмом проф. Лециуса⁴⁵ к нашему профессору

⁴³ У Т. Флоринського було троє синів. Старший, Сергій, загинув у Першій світовій (1916). Середній, Дмитро (“Мікочка”) (1889–1938), – закінчив юридичний факультет Університету св. Володимира (1911), поступив на роботу у Міністерство закордонних справ, аташе Російського посольства у Константинополі; у 1914–1915 – аташе Російської місії у Софії, у 1915–1918 – віце-консул у Нью-Йорку, у 1918–1920 – емігрант, працював при штабі генерал-лейтенанта Є. Міллера (1867–1939), керівника Білого руху на півночі Росії; з кінця 1920-го – у системі НКІС; завідував протокольним відділом та підвідділом Скандинавських країн (1921–1928 – кандидат у члени ВКП(б), виключений під час чистки). У 1934-м репресований у зв’язку з численними гомосексуальними зв’язками, 1938-го розстріляний. Молодший син, Михайло (1895–1981), – вихованець Першої Київської гімназії, студент Університету св. Володимира. У Першу світову – офіцер, нагороджений Георгіївським хрестом; емігрував (Англія, США). Заслужений професор економіки Колумбійського університету, автор праць з історії Росії – від найдавніших часів до весни 1918 р.

⁴⁴ Дата написана олівцем.

⁴⁵ Лециус Йосиф-Ернст Андрійович (1860–?) – філолог-класик. Упродовж 1885–1911 рр. професор класичної філології Університету св. Володимира в Києві, 1890–1899 рр. – голова Київського товариства класичної філології і педагогіки. 1911–1913 рр. – директор Естляндської дворянської гімназії в м. Ревель, 1913–1914 рр. – директор Історико-філологічного інституту князя Безбородька. Див.: А. И. Сонни, *Йосиф Андреевич Лециус*, Университетские известия, 12 (1913) 206–207; П. Моцяка, *Йосиф Лециус на чолі Історико-філологічного інституту князя Безбородька в Ніжині (1913–1914 рр.)*, Сіверянський літопис, 3 (2011) 76–86.

Бурзи⁴⁶ от 19 ноября (хотел это письмо проф. Лециус написать еще несколько недель тому назад). В этом письме, изложив историю дела – до “решения” Факультета вступить со мною в переговоры, проф. Лециус продолжает так: “Профессор русского языка⁴⁷ тотчас представил протест, и его протест пошел в Министерство. Кроме него никто не подписался под этим протестом, и я тоже (не подписался), но целый ряд (eine ganze Reihe⁴⁸) членов Ф[акульте]та, естественно и я в том числе, согласны с протестом. Магистерской степени мы⁴⁹ до сих пор держались, как минимума требований, и не желаем отступления от этого обычая (выше проф. Лециус писал: “Покр[овский] не магистр, и потому von Rechtswegen⁵⁰ не может быть у нас даже и[сполняющим] д[олжность] э[кстра]-о[рдинарного] пр[офессора], а только прив[ат]-доцентом с 1200 р[ублями]”). Nach meiner Kenntnis der Sachlage⁵¹ – так продолжает пр[офессор] Л[ециус] – hat der Protest alle Rücksicht auf Erfolg⁵² (подчеркнуто автором письма). Я полагаю, что Покр[овский] в своем собственном интересе хорошо сделал бы, если бы отказался от всякой мысли сделаться у нас Extr[aordinarius]⁵³ без магистерской степени. Лучше всего было бы, если бы он сам написал Декану⁵⁴, что он хочет к нам только приват-доцентом, zum aldaergehörthabe, dassineganze Zahlvon Mitgliedern mit demobigen “Beschlüsse” nichteinversandensei. Damitwäredie Sacheausder Weltgeschafftund Pokr[ovskij] hätte von Anfanganeinenormale Stellun⁵⁵. – Не знаю, – пишет далее пр[офессор] Л[ециус], – каковы Ваши (т. е. коллеги Борзи) отношения к нему.

⁴⁶ Бурзі Бернгард Фрідріхович (1863–1912) – філолог-класик. Випускник Юріївського (Дерпського) університету. З 1899 р. – викладач, з 1903 – екстраординарний, а з 1905 р. – ординарний професор Інституту князя Безбородька.

⁴⁷ На той час професором російської мови й літератури був Перетц Володимир Миколайович (1870–1935) – видатний український філолог, дослідник і видавець середньовічних і ранньомодерних українських писемних пам'яток. Випускник С.-Петербурзького університету. Упродовж 1903–1914 рр. – професор Університету св. Володимира. 1907 р. – заснував відомий “Семінарії руської філології”. З 1919 р. – академік Української Академії Наук.

⁴⁸ Нім. – “цілий ряд”.

⁴⁹ Далі закреслене “считали”.

⁵⁰ Нім. – “в силу закону”.

⁵¹ Нім. – “З фактів, що мені відомі”.

⁵² Нім. – “цей протест унеможливило шанси на успіх”.

⁵³ Нім. – “Екстраординарний професором”.

⁵⁴ Деканом на той час був адресат О. Покровського – Т. Флоринський.

⁵⁵ Нім. – “Тим більше, що він чув, що велика кількість членів із зазначеним вище “рішенням” не погодилася. Це дозволило б справі прояснитися і Покровський зайняв би від початку нормальне положення”.

Д. Гордієнко, Питання переходу Олексія Покровського в університет...

Если они это позволяют, я хотел бы просить Вас ознакомить его с содержанием моего письма; может быть это имело бы желанный результат. Если нет – so lassen sie die Sache auf sich beruhen, dann möge der Hase laufen, wie er läuft.”⁵⁶ Я позволил себе ознакомить Вас с письмом проф. Л[ециу]са, потому что счел своим долгом сообщить Вам (в копии) свой⁵⁷ ответ на это письмо, который я (в подлиннике)⁵⁸ препровождаю к пр[офессору] Л[ециусу] одновременно с этим моим письмом к Вам. Из этого моего ответа Вы увидите, многоуважаемый Тимофей Дмитриевич, что я склоняюсь к решению просить об окончательном устранении меня с горизонта Факультета. Но Вы не осудите меня и за некоторые колебания – прежде чем окончательно остановиться мне⁵⁹ на этом именно решении: слишком уж тяжело было бы мне – может быть и без особенной необходимости – собственными руками отрезать для себя (и для семьи) быть может навсегда возможность выбраться из Нежина (и именно в Киев). Я и без того теперь не имею почти никакой надежды на то, что мой переход (т. е. перевод) состоится; с другой стороны, я чувствую, как печально было бы мое положение в Киеве если бы, сверх всяких ожиданий, мой перевод состоялся. С этих точек зрения мой “отказ” рисковал бы слишком уже немногим, чтобы не сказать – почти ничем. Но все же я еще колеблюсь, и к тем мотивам моих колебаний, какие указаны в письме к проф. Л[ециусу], присоединяются еще два мотива: 1) ведь, в сущности, я хорошо (т. е. точно)⁶⁰ не знаю – ни официального, ни не официального – положения моего дела, и 2) не внес ли бы я своим “отказом” только лишнюю путаницу в это – и без того так осложнившееся и, вдобавок, может быть и без того⁶¹ уже близкое к (отрицательному) решению (если уже не решенное в отрицательном смысле) – деле. В этих – невыносимо тяжелых для меня – обстоятельствах и колебаниях я обращаюсь к Вам, многоуважаемый Тимофей Дмитриевич, за советом: прислать ли мне Вам свой форменный отказ, и если прислать, то как удобнее⁶² его мотивировать? Пока же этим письмом я уполномо-

⁵⁶ Нім. – “більше не порушуйте це питання, і події будуть складатися своїм ходом”.

⁵⁷ Слова “(в копии) свой” вставлені в рядок.

⁵⁸ Слова “(в подлиннике)” вставлені в рядок.

⁵⁹ Слово “мене” вписано в рядок.

⁶⁰ Слова “(т. е. точно)” вписані в рядок.

⁶¹ Слова “и без того” вписані в рядок.

⁶² Слово “удобнее” вписано в рядок.

мочиваю Вас – если только⁶³ Вы признаёте то нужным⁶⁴ – заявить о моем отказе, не дожидаясь моего письменного отказа. Быть может мой отказ был бы полезен или даже необходим не только в моих интересах, но и в интересах Факультета (т. е. его спокойствия, или успокоения): тем легче, конечно, было бы мне покончить со всеми моими колебаниями, потому что⁶⁵ я имел бы и то утешение, что, устранив себя, я тем оказал бы хоть некоторую услугу и Вам, как представителю Факультета.

Итак, жду Вашего совета, многоуважаемый Тимофей Дмитриевич, а пока всецело⁶⁶ предоставляю Вам⁶⁷, – если усмотрите в том надобность, заявить о моем отказе.

Верьте, что, как бы ни обернулось мое дело, и что бы из него ни вышло, я всегда буду с живейшим чувством благодарности вспоминать, с каким теплым⁶⁸ участием отнеслись Вы ко мне, как много пришлось Вам и хлопотать, и страдать даже, вероятно, если не за меня, то из-за меня.

Простите, что обращаюсь к Вам за советом не лично, а письменно. Но я так расстроен и удручен в настоящее время, что не чувствую в себе сил собраться в путь.

Прошу Вас передать мои поклоны многоуважаемой Вере Ивановне и Вашим детям.

Глубоко уважающий Вас и всегда благодарный

А. Покровский

IP НБУВ, ф. III, № 20707, арк. 1–3, автограф

⁶³ Слово “только” вписано в рядок.

⁶⁴ Далі закреслено “немедленно же”.

⁶⁵ Далі закреслено “таким образом”.

⁶⁶ Слово “всецело” вписано в рядок.

⁶⁷ Далі закреслено “в случае”.

⁶⁸ Слово “теплым” вписано в рядок.

О. Покровський – Т. Флоринському
Ніжин – Київ, 27 листопада 1904 р.⁶⁹

Многоуважаемый
Тимофей Дмитриевич.

Позвольте мне от души поблагодарить Вас за все Ваши – кажется, им и конца нет – хлопоты по моему делу и за Ваше любезное письмо. Оно совершенно успокоило меня – по крайней мере на счет *einerganzen Reihe von Mitgliedern*⁷⁰ проф. Лециуса; впечатление же, какое произвели на меня сообщения или суждения проф. Лециуса, – теперь окончательно рассеянное Вашим письмом, – было так сильно, что с ним по силе своей не сравнится уже впечатление, какое может произвести на меня отрицательное решение моего дела в Министерстве, если последует таковое, – так что, пройдя чрез это испытание, я уже более спокойно буду ждать решения своей участи. Те данные, какие заключает в себе Ваше письмо, заставляют меня уже⁷¹ меньше (чем даже до письма пр. Лециуса) сомневаться в возможности исполнения моего желания – поработать вместе с Вами и под Вашим руководством в Университете Св. Владимира.

Само собою разумеется, что я принимаю и приму все меры к тому, чтобы мог состояться возможно скорее (именно в этом учебном году) мой магистерский диспут. Отчасти поэтому – не знаю, когда придется мне побывать у Вас в Киеве.

Сердечно благодарю Вас, многоуважаемый Тимофей Дмитриевич, и горячо желаю всего лучшего Вам, Вашей супруге и детям.

Душевно уважающий Вас

А. Покровский

27 ноября 1904.

IP НБУВ, ф. III, № 20708, арк. 1–1зв., автограф

⁶⁹ Конверт: Его Превосходительству Тимофею Дмитриевичу Флоринскому, Бибиковский бульвар, 36. Штамп: Ніжин – 29.11.04, Київ – 29.XI.1904.

⁷⁰ Нім. – “цілого ряду членів”.

⁷¹ Слово “уже” вписано в рядок.

О. Покровський – Т. Флоринському
Ніжин – Київ, 30 січня 1905 р.⁷²

Многоуважаемый
Тимофей Дмитриевич.

Примите глубокую мою благодарность за любезное письмо Ваше и великодушно простите, что отвечаю на него только сегодня. Ответ я могу дать только сложный, а потому я и рассчитывал все дать его устно, но, к сожалению, все еще остается в силе и, по-видимому, не очень скоро потеряет свою силу запрещение мне выходить из дому, а не только ехать в Киев, – так как все не проходит моя инфлуэнца⁷³. При первой возможности, разумеется, явлюсь к Вам, а пока отвечаю Вам письменно.

Если Факультету (или Университету) нужен мой немедленный ответ на запрос Министерства, то – как это ни тяжело для меня – я могу ответить только отказом от перехода в Киев в звании приват-доцента. Но хотя я и понимаю, что Факультет не может не быть заинтересован в скорейшем решении вопроса, хотя я чувствую себя слишком много обязанным Факультету за высокую честь⁷⁴, им мне оказанную, и потому меньше всего хотел бы создавать Факультету какие-либо затруднения, однако все же я просил бы дать мне некоторое время – не на размышление, а на наведение некоторых справок. Дело в том, что я не задумался бы перейти в Киев приват-доцентом, если бы получил полную (т. е. почти полную)⁷⁵ уверенность в том, что моя речь, с приложением к ней, все еще печатающимся, будет принята Харьковским Факультетом в качестве магистерской диссертации; имеющиеся в моем распоряжении данные дают мне в том некоторую (и кажется даже, довольно значительную) уверенность, но для меня необходима была бы⁷⁶ уверенность полная (или почти полная) в том, что “диссертация” моя будет принята; иными словами, я предполагал бы поставить свое решение вопроса о переходе в Киев в зависимость от

⁷² Конверт: Заказное № 896, Его Превосходительству Тимофею Дмитриевичу Флоринскому, Бибиковский бульвар, 36. Штампы: Ніжин – 31.01.1905, Київ – 31.01.1905.

⁷³ Гостре інфекційне вірусне захворювання, що характеризується запаленням дихальних шляхів і гарячковим станом. О. Покровський хворів на сухоти.

⁷⁴ Далі закреслено “с своей стороны”.

⁷⁵ Слова в дужках вписані в рядок.

⁷⁶ Слова “была бы” вписані в рядок.

решения (точнее сказать – от предрешения, не от формального решения, которое могло бы, хотя, думаю, и не очень на долго, затянуться) Харьковского Университета, – потому что, если бы я мог рассчитывать на получение степени за эти мои работы (что могло бы иметь место или в конце этого семестра, или, в крайнем случае – напр[имер], в случае закрытия Харьк[овского] Университета на весь этот семестр, – в начале будущего осеннего семестра), то ‘я мог бы рассчитывать и на то, что’⁷⁷ мне пришлось бы лишь очень короткое время состоять в звании прив[ат]-доцента, при чем, вероятно, ни со стороны Университета, ни со стороны Министерства нельзя было бы ожидать препятствий к назначению меня по получении степени и[сполняющим] д[олжность] профессора; в противном же случае получение степени замедлилось бы (м[ежду] пр[очим] и)⁷⁸ самым переходом моим на новое место служения) может быть не на год только, и я т[аким] о[бразом] оставался бы долго в положении пр[иват]-доцента, и вообще не совсем удобном для меня, как человека семейного, на продолжительное время, и вдобавок еще – очень неопределенном (по нынешним особенно временам, когда возможны всякие перемены и в Министерстве, и в университетской жизни). Итак, я решаюсь просить о том, чтобы Факультет дал мне некоторое время на выяснение некоторых моих личных дел или обстоятельств, каковое выяснение сделало бы для меня возможным то или другое решение вопроса о переходе моем в Университет. Именно я просил бы считать этот вопрос открытым – до 20 февраля (не смею просить – до 1 марта)⁷⁹; к тому времени я надеюсь иметь нужные для меня сведения. Если же Факультет не имеет возможности оставить вопрос до того времени открытым, т. е. требует от меня ответа теперь же, то я могу, повторяю, дать теперь ответ – лишь отрицательный. Само собою разумеется, что я ни в каком случае не могу претендовать на то, чтобы Факультет исполнил мою просьбу об отсрочке моего ответа, и что если эта просьба окажется неисполнимой или неудобноисполнимой, я во всяком случае всегда буду помнить с чувством глубокой благодарности о внимании ко мне Факультета и прежде всего о Вашем участии в моем деле.

Позвольте просить Вас, многоуважаемый Тимофей Дмитриевич, не считать этого моего письма официальным: официально я не реши-

⁷⁷ Слова вписані в рядок.

⁷⁸ Слова “(м[ежду] пр[очим] и” вписані в рядок.

⁷⁹ Слова в дужках вписані в рядок.

ляся бы заявить о своих предположениях, касающихся Харькова, как и о своем отношении к приват-доцентуре не на самый краткий срок; официально я⁸⁰ просил бы только, чтобы Факультет разрешил мне дать свой отзыв по касающемуся меня предложению Министра не теперь, но и не позже 20 февраля, – так как прежде чем придти к тому или иному решению, я должен выяснить некоторые личные свои обстоятельства.

Итак, опять с просьбой обращаюсь к Вам, многоуважаемый Тимофей Дмитриевич. Как только поправлюсь, буду у Вас; собираюсь (до 20 февр[аля]) и в Харьков.

27-го и наши студенты прекратили занятия, – так что Конференции пришлось объявить занятия в Институте прекратившимися на неопределенное время. Вчера, говорят, на публичной лекции (пр[офессора] Мандеса⁸¹), во время антракта⁸², гимназистами, гимназистками (?) и публикой устроена была “демонстрация” – не знаю точно, в чем состоявшая, но с приличными случая возгласами.

Кланяюсь многоуважаемой Вере Ивановне и детям. Желаю Вам выздоровления, а если – на что надеюсь – запоздал с этим пожеланием, то здоровья.

Душевно уважающий Вас,

А. Покровский

30 янв[аря] 1905.

IP НБУВ, ф. III, № 20709, арк. 1–3зв., автограф

⁸⁰ Далі закреслено “прошу”.

⁸¹ Мандес Михайло Ілліч (1866–1934) – філолог класик. Випускник Новоросійського (Одеського) університету (1891 р.). 1898 р. захистив магістерську дисертацію “Мессенські війни”, а 1903 р. – докторську “Спроба історико-критичного коментаря до грецької історії Діодора. Ставлення Діодора до Геродота і Тукідіда”. З 1894 р. – приват-доцент Одеського університету, з 1901 р. – екстраординарний, а з 1903 р. – ординарний професор Інституту князя Безбородька. 1907 р. – повернувся в Одеський університет.

⁸² Слова “во время антракта,” вписані в рядок.

О. Покровський – Т. Флоринському

Ніжин – Київ, 10 березня 1905 р.

10 марта 1905.

Многоуважаемый
Тимофей Дмитриевич.

Был я у Вас 1-го марта, но, к сожалению, не пришлось Вас видеть; собирался в Киев на этой неделе, но, к сожалению, не пришлось собраться (на этих же днях у меня лекции). Знаю, что Вас интересует вопрос о кафедре др[евней] истории; с другой стороны⁸³ не считаю приличным то, что я пропустил все сроки, мною же назначенные для моего⁸⁴ окончательного ответа; поэтому считаю своим долгом пока письменно сообщить Вам о том, к какому я пришел решению. Именно, я пришел к решению просить Вас принять меня в приват-доценты (с 2000 р.); но к этой просьбе позволяю себе присоединить и другую просьбу: не окажется ли возможным устроить так, чтобы представление о моем перемещении в Киев пошло из Киева лишь после получения мною степени магистра, если оно окажется возможным в этом семестре, или после того, как оно окажется невозможным в этом семестре, т. е. после того как окажется, что в этом семестре невозможны диспуты. Итак, я с своей стороны окончательно решил просить о переводе меня в Киев; но вместе с тем прошу пока не давать движения этому делу – впредь до осуществления возможности или до выяснения невозможности получения мною степени магистра в этом семестре.

Простите, многоуважаемый Тимофей Дмитриевич, мою медлительность, несоблюдение срока или сроков и т. п. Что же касается этой последней моей просьбы, то, мне кажется, от исполнения ее Университет (или Факультет) ничего не потерял бы; решение мое перейти в Киев – окончательное, а за лето⁸⁵ успело бы состояться мое увольнение в отставку и назначение приват-доцентом или перемещение меня в Университет тем же званием, – так что к началу будущего учебного года я был бы уже в распоряжении Факультета.

Мои поклоны многоуважаемой Вере Ивановне и Вашим детям.

⁸³ Далі закреслено “чувствую”.

⁸⁴ Слово “моего” вписано в рядок.

⁸⁵ Далі закреслено “состо[ится]”.

Заканчиваю печатание своей работы, – очень устал и от нее, и еще больше от разных впечатлений – в том числе и Институтских (последние лучше всего могут быть⁸⁶ выражены цифрами: изъявили желание приступить к занятиям на I к[урсе] – 5 студ[ентов], на II – 1, на III – 0, на IV, кажется, 10 с чем-то).

Уважающий Вас,
А. Покровский

IP НБУВ, ф. III, № 20710, арк. 1–2, автограф

О. Покровский – Т. Флоринському
Ніжин – Київ, 24 червня 1905 р.

Многоуважаемый
Тимофей Дмитриевич.

По наведенным в министерстве справкам оказывается, что высочайшее разрешение на мое перемещение в Киев испрошено уже давно, и еще 22 мая сообщение о сем послано из министерства попечителю.

Препровождаю при сем предположения свои о занятиях в Университете в будущем уч[ебном] году.

Позвольте мне еще раз выразить Вам мою сердечную, глубокую благодарность за то теплое участие, какое Вы приняли в моем деле, и пожелать Вам и семейству Вашему счастливого лета.

Душевно уважающий Вас,
А. Покровский
24 июня [1905].

IP НБУВ, ф. III, № 20712, арк. 1, автограф

⁸⁶ Далі закреслено “определены”.

О. Покровський – Т. Флоринському

Ніжин – Київ, 12 липня 1905 р.

Многоуважаемый
Тимофей Дмитриевич.

Позвольте поблагодарить Вас за любезное сообщение предположений Факультета о моих курсах. Предположения эти как нельзя более соответствуют и моим желаниям.

Предметом практических занятий я думаю взять Политику Аристотеля. Названия курсов и список “пособий”, для внесения в Обозрение преподавания, я, на всякий случай, доставлю Вам в непродолжительном времени. В непродолжительном же времени, по словам Камчатова⁸⁷, должно⁸⁸ решиться и дело о моем переходе в Киев.

Желаю Вам от души приятного и полезного (для здоровья) лета.

Мои приветы многоуважаемой Вере Ивановне и детям.

Душевно уважающий Вас,

А. Покровский

12 июля 1905.

ІР НБУВ, ф. III, № 20711, арк. 1–1зв., автограф

О. Покровський – Т. Флоринському

Київ – Київ, 7 вересня 1905 р.

Многоуважаемый
Тимофей Дмитриевич.

2-го сентября вечером я (без семьи, которая и еще на несколько дней останется в Нежине) приехал в Киев, на другой день добывал из подольских кладовых Транспортного Общества и принимал на квартире (Мариинско-Благовещенская⁸⁹, 43) свои вещи, а на третий – захворал и болею до сих пор – инфлуенцой, очень, как мне кажется, сильной. Доктор разрешает мне выйти из комнаты, которую я занимаю в

⁸⁷ Особу не вдалося встановити.

⁸⁸ Далі закреслено “окончательно”.

⁸⁹ Упродовж 1888–1919 рр. назва сучасної вулиці Саксаганського в Києві.

гостинице Гладынюка⁹⁰, не раньше пятницы, т. е. 9-го. Вот почему я не мог и не могу еще лично засвидетельствовать Вам свое почтение.

Не откажите, многоуважаемый Тимофей Дмитриевич, сообщить мне с подателем или, если он не застанет Вас дома, то по почте (Гостиница Гладынюка, Фундуклеевская), – когда предполагается начало занятий в Университете, и в какой день могла бы быть назначена моя вступительная лекция, а также и – на какие дни недели назначены по расписанию мои лекции; эти сведения мне нужны м[ежду] пр[очим] и для того, чтобы определить день переезда в Киев моей семьи.

Шлю свои приветы многоуважаемой Вере Ивановне и детям Вашим.

Простите за беспокойство.

Искренно уважающий Вас,

А. Покровский

Среда, 7-го сентября [1905].

IP НБУВ, ф. III, № 20713, арк. 1–1зв., автограф

О. Покровский – Т. Флоринському

Київ – Київ, 1 січня 1906 р.

Поштівка, надіслана О. Покровським Т. Флоринському 1 січня 1906 р.:

⁹⁰ Готель Григорія Гладынюка, розташовувався на вул. Фундуклеївській (нині Богдана Хмельницького), 8, збудований у 1883–1885. На той час один з кращих готелів Києва.

Его превосходительству
Проф. Тимофею Дмитриевичу Флоринскому
Бибиковский бульвар⁹¹, 36

Штамп: 1.І.1906

ІР НБУВ, ф. III, № 20714, арк. 1зв., автограф

Додатки

У фонді В. Іконнікова Інституту рукопису ЦНБ ім. В. Вернадського зберігся текст, писаний рукою О. Покровського, про його переміщення в Київський університет. Текст насамперед цікавий авторефлексією вченого на ці події. Подається мовою оригіналу за сучасним російським правописом.

О назначении приват-доцента Покровского исполняющим должность экстраординарного профессора Университета

В ноябре 1904 г. Факультетом возбуждено было ходатайство о перемещении и. д. экстраординарного профессора Историко-Филологического Института князя Безбородко Покровского тем же званием в Университет. Г[осподин] Министр Народного Просвещения не признал возможным удовлетворить изъясненное ходатайство, так как Покровский не имел степени магистра; признавая однако весьма желательным привлечение Покровского к преподаванию всеобщей истории в Университете, г. Министр полагал более целесообразным впредь до получения Покровским степени магистра пригласить его для чтения лекций по означенной науке в Университете в качестве приват-доцента с назначением ему, с 1 июля 1905 г., вознаграждения в размере двух тысяч рублей в год, из остатков от содержания личного состава Университета; на приведение сего предположения в исполнение г. Министром было испрошено высочайшее его императорского величества соизволение в 14 день мая 1905 г.

24 марта сего года приват-доцент Покровский Историко-Филологическим Факультетом Харьковского Университета удостоен степени магистра всеобщей истории.

⁹¹ Нині бульвар Тараса Шевченка.

Не признаёт-ли Факультет возможным определить: по утверждении приват-доцента Покровского Советом Харьковского университета⁹² в степени магистра всеобщей истории ходатайствовать о назначении его исправляющим должность экстраординарного профессора Университета по кафедре всеобщей истории.

[А. Покровский]

IP НБУВ, ф. 46, № 643, арк. 1–1зв., автограф

Не вдалося виявити заявленого в листах плану викладання, поданого О. Покровським Факультету. Однак, для цілісності публікації, цю прогалину можна заповнити з офіційної частини “Университетских известий” за 1905 рік⁹³:

Приват-доцент А. И. Покровский (6 ч.): I. Римская история, по 2 ч. в нед.; II. История древнего Востока, по 2 ч. в нед.; III. Практические занятия по древней истории: Политика Аристотеля, по 2 ч. в нед.

Пособия:

I) *Низе*, Очерк римской истории и источниковедения, СПб., 1859; *Виллемс*, Римское государственное право, в[ьп.] I, К., 1888; *Моммсен*, Римская история, т. I–III, М., 1887; *Нетушил*, Очерк римских государственных древностей, I, в[ьп.] 1–3, Х., 1894–1902.

II) *Maspéro*, Histoire ancienne des peuples de l’Orient, 6-e éd. 1904 (*Масперо*, Древняя история народов Востока, перев. с IV изд., М., 1895 или 1903); *Meyer*, Geschichte des Alterthums, I–III, 1884–1901; *Maspéro*, Histoire ancienne des peuples de l’Orient classique, I–III, 1895–99; *Hommel*, Grundriss der Geographie und Geschichte des alten Orients, I, 1904.

III) *Aristotelis politica, tertium ed.* Susemihl (Bibl. Teubn.); *The Politics of Aristotle*, by Newman, I–IV, 1887–1902; *Aristoteles Politik, griech. u. deutsch. herausg.* v. Susemihl, I–II, 1879; *Oncken*, Die Staatslehre des Aristoteles, I–II, 1870–75; *Rehm*, Geschichte der Staatsrechtswissenschaft, 1896; *Gilbert*, Handbuch der griechischen Staatsaltertümer, I–II, 1893–95.

⁹² Далі закреслено “ходатайствовать о назначении”.

⁹³ *Обозрение преподавания в императорском Университете св. Владимира на 1905–1906 учебный год*, Университетские известия, 9 (1905) 18–19.